

Deo non agimus gratias, non referimus laudes? Credo quia agimus gratias potest fieri; sed verbo tenus, sed in sinu; **290** Deo privatim gratias agimus, nobis publice; Deo in labiis laudem tribuimus, nobis et in labiis, et in corde. Ecce hoc est quod incurvatum sapius erigit inimicum. Peccatum namque elationis nostræ robur illius. Sola ergo humilitas cordis est quæ se infirmam dicendo omnia potest, quæ totum quod boni est obtinet; Deo hoc semper applicando, non sibi; in qua si quis ascenderit, non habet unde cadat. Omnes aliæ virtutes ad perfectionem suam per excelsa quædam nos et ardua poterunt provocare, hæc sola in plano est; et quamvis humilior aliis videatur, cælo tamen est altior, quia in regno ejus hominem non ascendendo, sed descendendo, perducit. Per hanc obtinuerunt sancti futuræ beatitudinis præmia, custodientes Dominicum illud eloquium: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Ille est, scilicet, humilis, qui spiritu dives est. Flatu quodam elationis abundans elatus ut uter est.

6. Sed jam quomodo ipsa virtus obtineatur, charitas tua paulisper intendat. In primis si quid volueris boni operis inchoare, non hoc proposito acquirendæ laudis, sed studio inchoationis faciendæ bonitatis in-

cipies. De hinc, cum perfectum fuerit bonum illud, quodcumque est, opus, omni custodia servabis cor tuum, ne forte humanis favoribus acquiescens, inde te æstimas, tibi ipse complaceas, aut aliquam ex quovis actu gloriam quæras, quia natura gloriæ ita est, ut umbra corporis: si illam sequeris, fugit; si fingeris, sequitur. Sed semper te minimum omnium æstima, et reminiscere. Quidquid tibi in omni vita tua boni successerit, totum hoc Deo, qui dedit, non tibi, qui accepisti, conscribas, convincens te illo testimonio Pauli: *Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Similiter et illud Apostolicum: *Quia omne datum bonum, ei omne donum perfectum desursum est, descendens a Patre luminum.* Cum ex his pretiosissimis sanctæ humilitatis lapidibus in corde tuo Spiritui sancto templum ornaveris, tunc orans in eo, assumens canticum David prophete, non verbo tantum, sed et opere decantabis. *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei. Nec ambulavi in magnis, nec in mirabilibus super me.* Quod canticum tunc in veritate offerre poteris Deo, cum te humiliando illum solum laudas cui veraciter cum omnibus fidelibus et tu quotidie dicis: *Te decet laus, illum solum glorificans.*

APPENDIX XI.

TESTIMONIA DIVINÆ SCRIPTURÆ, ET PATRUM.

CAPUT PRIMUM. — De uno Deo.

1. *In Propheta.* Audi Israel, Dominus Deus tuus unus est, et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua. *In Evangelio.* Nemo bonus, nisi solus Deus. *Paulus ad Timotheum.* Unus enim Deus, et immediator (sic) Dei, et hominum. Homo Christus Jesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro nobis.

291 CAP. II. — De distinctione personarum Patris, Filii, et Spiritus sancti.

1. *In Epistola Joannis.* Quoniam tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, et Sanguis; et tres unum sunt in Christo Jesu; et tres sunt, qui testimonium dicunt in cælo, Pater, Verbum, et Spiritus, et tres unum sunt. *In Epistola II.* Quoniam multi fallaces prodierunt in hunc mundum, qui non confitentur, Dominum nostrum Jesum in carne venisse, hi sunt fallaces, et antichristi sunt.

CAP. III. — De conversione et contemptu sæculi.

1. *In Salomone.* Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem. Subito enim venit ira illius, et in tempore vindictæ disperdet te. *In Evangelio.* Ideo dico vobis: Omne peccatum et blasphemia remittitur hominibus. Quicumque in Spiritu blasphemaverit, non remittetur illi, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *In Proverbiis.* Multo melior est panis cum suavitate in pace, quam domus plena multorum bonorum, et iniquis æmulationibus, cum rixa. *In illis.* Qui celat injuriam quærit amicitiam. Qui odit celare disjungit amicos et domesticos. *In illis.* Quasi a facie colubri fuge peccata. Si accesseris ad illa, suscipient te, sicut dentes leonis in devorando. *In Jeremia.* Corrigit vias vestras, et cogitationes vestras. Nolite confidere vos in falsis sermonibus, quia in toto proderunt vobis. *In Evangelio.* Intrate per angustam portam, quia lata, et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt per eam. Quam angusta et arcta via est quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. *In illis.* Sicut enim in diebus Noe, ita erit et adventus Filii hominis, sicut erant in diebus illis ante diluvium, manducantes, et bibentes, et nubentes, et nuptui dantes, et non senserunt donec venit diluvium, et gulfavit omnes, sic erit adventus Filii hominis.

CAP. IV. — De timore Domini.

1. *In Proverbiis.* Timor Domini adjiciet dies; anni autem impiorum peribunt. *In illis.* Munus justitiam timor Domini, contritio autem operantibus mala. *In illis.* Beatus qui metuat omnia per timorem, nam qui duro est corde incidit in mala. *In Ecclesiaste.* Timor Domini expellit peccatum, nam qui sine timore est non poterit justificari. *In illis.* Timor Domini, non despiciere justum hominem pauperem, et non justificare virum peccatorem divitem. *In Proverbiis.* Si non timorem Dei tenueris instanter, cito subvertetur domus tua. *In illis.* Timor Domini odit malitiam, et superbiam, et vias malorum. *Quod Deus noverit occulta cordis.* In omni loco oculi Domini speculantur bonos et malos. *In illis.* Mors et infernus manifesta sunt apud Dominum; quomodo non etiam corda hominum? *In Actis Apostolorum.* Tu, Domine, qui nosti corda omnium, ostende nobis quem elogeris unum ex his duobus.

CAP. V. — Juste judicandum.

1. *In Exodo.* Non perverteris iudicium pauperis in iudicio, et justum non occides. *Item illic.* Non accipietis personam, nec accipietis munera; munera enim excæcant oculos sapientium, et subtrahunt sermonem justum. *In Proverbiis.* Perdet semetipsum qui munera accipit; nam qui odit munera acceptio-nis, vivet. *Item illic.* Qui dicit justum impium esse, maledictus erit populus, et odibilis gentibus, nam qui arguit meliora sperabunt. *Item illic.* Aperi os tuum verbo Domini, et judica **292** omnibus integre. Aperi os tuum, et judica juste; discerne autem inter pauperem et infirmum. *In Levitico.* Maledictus qui declinaverit iudicium advenæ, et orphano, et viduæ, et dicit omnis populus: Fiat, fiat. *In Ecclesiastico.* Xenia et dona excæcant oculos iudicium; et quasi mutus in oculis multorum avertit correctionem. *In Job.* Testimonium enim impii mors; et ignis comburet domos eorum qui munera accipiunt.

CAP. VI. — Benefaciendum pauperi.

1. *In Proverbiis.* Qui contumeliam facit pauperibus peccat; qui autem miseretur pauperis beatus est. Qui calumniam facit pauperi irritat eum qui fecit illum. Nam qui honorat eum miseretur pauperi. Qui dat pauperibus non eget, qui autem avertit oculum suum in magna erit inopia. *In Levitico.* Non

consummabis messem agri tui permetere, et quæ A
cadent ex messe tua non colliges, neque in vineam
tuam ex racemis grana decidentia colliges, sed pau-
peribus et peregrinis relinques ea. Quia ego Domi-
nus Deus vester. *In Proverbiis.* Qui obturat aures
suas, ut non audiat infirmum, et ipse invocabit Do-
minum, et non erit qui exaudiat eum. *In Job.* Non
avertat voluptas animæ tuæ precibus infirmorum,
cum in necessitate fuerint.

CAP. VII. — *Non ambulandum in doo.*

1. *In Ecclesiaste.* Væ duplici corde, et labiis sce-
lestis, et peccatori ingredienti duas vias. *Item illic.*
Cor ingrediens duas vias non habebit successum, et
pravicordius (sic) in illis scandalizabitur. Qui in
alto mittit lapidem, in ipso cadit; et plaga dolosi
dividit vulnera; et qui fodit foveam, in illam cadit;
et qui statuit laqueum proximo suo, periet in illo,
facienti nequissimum super ipsum devolvitur, et
non agnoscat unde veniet illi. *In Job.* Simulatores
et callidi provocant iram Dei. *In Jeremia.* Ferrum
vulnerans lingua eorum, dolosa verba oris eorum,
proximo suo loquens pacifica, et in semetipso habens
inimicitiam; in hujus ergo non visitabo, dicit Domi-
nus; aut in populo tali non vindicabit anima mea?
In Evangelio. Cavete a pseudoprophetis, qui veniunt
ad vos in vestitu ovium, intus autem sunt lupi rap-
aces; ex fructibus eorum cognoscetis eos. *In Pro-
verbiis.* Si ceciderit inimicus tuus, noli gratulari, et
in supplantatione ejus noli extolli, ne forte videat
Dominus, et non placeat ei, ut avertat iram suam
ab eo. *Paulus Apostolus.* Si esurierit inimicus tuus,
ciba illum; si sitit, da illi potum, hoc enim faciendum,
carbones ignis acervas super caput ejus; Deus autem
retribuet tibi. *In Evangelio.* Accessit ad Jesum
Petrus, et ait illi: Domine, si peccaverit in me frater
meus, quoties remittam illi? Septies? Respondit
Dominus: Non dico tibi usque septies, sed usque
septuagies septies. *In Exodo.* Obedite parentibus per
omnia; hoc enim placet Deo.

CAP. VIII. — *De filio superbo.*

1. *In Proverbiis.* Filio doloso nihil erit boni, qui
non honorificat patrem suum, et repellit matrem
suam, filius confundetur, et opprobrium erit. *Item
illic.* Filius qui amittit disciplinam patris meditabitur
eloquia malitiæ. *Item illic.* Maledicenti patri et
matri extinguetur lumen; pupillæ autem oculorum
ejus videbunt tenebras. *Item illic.* Qui irascens pa-
trem suum aut matrem suam existimat se non peccare,
hic similis est viro impio. *Item illic.* Benedictio
patris firmat domos filiorum, maledictio autem
matris eradicat fundamenta.

CAP. IX. — *De thesauro.*

293 1. *In Proverbiis.* Melius est modica pars
cum timore Domini quam thesauri magni sine ti-
more, melius est modica acquisitio cum justitia
quam multi fructus cum iniquitate. *Item ibi.* Melius
est nomen bonum quam divitiæ multæ, super aurum
et argentum gratia bona est. *In Ecclesiaste.* Nihil
est iniquius quam amare pecunias; talis enim etiam
animam suam venundat, quoniam in vita sua projecit
intima sua. Viro cupido tenaci non est bonum
substantia, et homini libido; ut quid aurum? Sicut
exit de utero matris suæ, nudus revertitur, sicut
venit, et nihil accipiet ex labore suo, ut vadat in
manu sua. Dixi, melior est super hunc abortum re-
quies huic magis quam illis. *In Sophonia.* Disperie-
runt omnes qui exaltantur in argento et auro;
effundam sanguinem eorum sicut limum, et carnes
eorum sicut stercora bonum; et argentum et aurum
non poterit liberare eos in die iræ Domini. *In Ha-
bacuc.* O qui acquirit avaritiam malam domui suæ;
In Ecclesiaste. Via peccantium plena ab offensis; in
fine illorum inferi, et tenebræ, et pœnæ.

CAP. X. — *De elemosynis.*

1. *In Proverbiis.* Ne dicas pauperi: Vade, et veni,
cras dabo, cum possis statim benefacere, non enim
scis quid contingat sequenti die. *Item illic.* Qui mi-
seretur pauperi beatus est; elemosyna et fides
mundat peccata; qui autem miseretur, misericor-
diam consequitur. Qui honorat Deum miseretur
pauperi. *In Evangelio.* Omnipotenti retribue, et ab eo
qui multum vult accipere noli te avertere. *Item
ibi.* Te autem faciente elemosynam, nesciat sini-
stra tua quid faciat dextera tua, ut sit elemosyna
tua in abscondito; et Pater tuus, qui videt in ab-
scondito, reddet tibi. *Item illic.* Verumtamen date
elemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.
Item ibi. Intendens autem Jesus, videns eos qui mit-
tebant munera sua in gazophylacio divites, vidit
autem et quamdam viduam pauperem mittentem
æramina duo, dixit: Vere dico vobis quia vidua
hæc pauper plus omnibus misit, omnes enim hi ex
abundantia miserunt in dona Dei; hæc autem ex eo
quod deest illi, omnem victum quem habuit, misit.
In Proverbiis. Sicut probatur argentum in camino,
et aurum, ita electa corda apud Dominum. *Item ibi.*
Vas figuli probat fornax, et homines justos tentatio
et tribulationes.

CAP. XI. — *De correptione et de superbia.*

1. *In Proverbiis.* Argue sapientem, et amabit te;
insipientem et adjiciet olisse te. *Item.* Da sapienti
occasionem, et sapientior erit; notum fac justo, et
adjiciet te. Qui diligit disciplinam diligit sensum,
nam qui odit arguentem se stultus est. *Item.* Non
diligit indisciplinatus arguentem se, cum sapientibus
autem non colloquitur. *Item.* Qui excepit discipli-
nam in bonis erit, nam qui custodit increpationes
sapientis fiet. *Item illic.* Pestiferus castigato, insipiens
astutior fiet; si autem arguas virum prudentem,
intellexit sensum; si flagellaveris stultum in medio
concilio, contumeliam faciendo, non auferis stulti-
tiam ejus. *In Ecclesiaste.* Qui odit correptionem vestigium
est peccatoris; et qui timent Dominum, conver-
tentur ad cor suum. *In Proverbiis.* Sicut canis con-
vertitur ad vomitum suum, et odibilis efficitur, sic
stultus in malitia sua conversus in peccatis suis.
294 *In Ecclesiaste.* Initium superbiæ homines ap-
stare adeo (sic) quoniam initium peccati omnis super-
bia. *Item illic.* In duobus timuit cor meum, et in
tertio iracundia mihi advenit; vir bellator deficiens
præ inopia, et vir sensatus contemptus, et qui trans-
greditur justitiam in peccato, Deus parat eum ad
romphæam. *In Psalmis.* Non habitabit in medio do-
mus inæ qui facit superbiam. *In Apostolo.* Humili-
bus Deus dat gratiam, superbis autem resistit. *In
Proverbiis.* Qui custodit os suum, et linguam, con-
servat de angustiis animam suam, nam qui proter-
vus est labiis terrebit semetipsum. *Item illic.* Domus
superborum destructio Domini; imminudus apud
Dominum omnis qui exaltat cor suum. *Item illic.*
D Filius superbus malas oculos habet, palpebris suis
extollitur temerarius, et superbus pestilentia vocatur.
Item illic. Noli superbire ante conspectum regis,
neque in locis potentium subsistens. Melius est tibi
dicias (sic) antequam humiliare in conspectu poten-
tis. *In Ecclesiaste.* Odibilis coram Deo, et hominibus
superbia. *Item ibi.* Et quid superbis, terra et cinis?
Item illic. Qui teigerit picem inquinabitur ab ea,
qui communicat superbo induit superbiam. *Item
illic.* Qui superbi sunt contumelia conterentur, et
humiliabuntur, et cadent excelsi gladio. *Item illic.*
Cessavit superbia, et divitiæ superborum, quia quod
altum est in hominibus, abominatio est apud Deum.

CAP. XII. — *De mansuetudine, de patientia et de humilitate.*

1. *In Proverbiis.* Mansuetus vir cordis medicus est
(sic) in ea ossibus cor intelligens. *Item illic.* Melior
est mansuetus cum humilitate quam qui dividit præ-

dam cum contumeliosis. *In Ecclesiaste.* Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas, et cum sapientia loquere responsum verum. *Item illic.* Fili, in mansuetudine opera tua perfice, et ab homine diligeris. *Item.* In corde viri boni invenitur patientia; nam in corde insipientium non agnoscitur. *In Proverbiis.* Melior vir patiens quam fortis, nam qui retinet iram melior est quam qui civitatem capit. *Item illic.* Qui parit verbum proferre durum prudens est; patiens autem vir copiosus in sapientia; pusillanimitas autem vehementer insipiens. *Item.* Omnis opera humilis manifesta apud Deum, nam impit in die malorum peribunt. *Item illic.* Responsum humile avertit iram. *Et iterum in Isaia.* Ad quem respiciam, dicit Dominus, nisi super humilem, et quietum, et tementem verba mea? *In Evangelio.* Omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. *In Epistola Jacobi.* Humiliate vos ante conspectum Domini, et exaltabit vos.

CAP. XIII. — *De sapientia.*

1. *In Proverbiis.* Gloriam, sapientes possidebunt, et insipientes dividunt contumeliam. *Item illic.* Ornamentum adolescentibus sapientia, gloria autem seniorum caui. *Item illic.* Cor sapientium possidet sensum. *Item ibi.* Melior sapiens quam fortis, et vir prudentiam habens quam ager magnus. *Item ibi.* Felix sapiens qui in sapientia sua veritatem et justitiam meditabitur; in sensu suo cogitavit circuminspectionem Dei. *Item illic.* Homo sapiens tacebit usque in tempus; lascivus autem et imprudens non servabit tempus. *Item illic.* Sapiens in verbis se ipsum affabilem facit. *Item illic.* Homo pius in sapientia manet, sicut sol; nam 295 stultus sicut luna immutabitur. *Item illic.* Cor sapientium in domo lucet, et cor insipientium in domo luxuriæ. *Item illic.* Vir peritus multos erudit, et animæ suæ suavis est. *In Job.* Quoniam sapientia est timere Dominum, abstinere autem se a mala scientia.

CAP. XIV. — *De conversatione juvenum.*

1. *In Ecclesiaste.* Fili, a juventute tua excipe doctrinam, et usque ad annos invenies sapientiam. *Item illic.* Fili, in juventute tua tenta animam tuam, et si fuerit nequam, non des ei potestatem. Non enim omni animæ omne genus placet. *Item illic.* Adolescens, loquere in tua causa, ut interrogatus habeat caput (sic) responsum tuum. In multis esto inscius simul, et quarrens, in medio magnatorum ne præsumas verbum, et ubi sunt senes, ne multum loquaris; ante grandinem præcedit coruscatio, et ante hominem verecundum præcedit gratia.

CAP. XV. — *Non jurandum, et non dicendum falsum, et non mentendum.*

1. * *In Levitico.* Jurationi non suseas os tuum; multi enim casus in illa, et non omnibus non admisceris, quoniam eris immundus ab eis; senti enim servus assidue a livore minuitur, sic omnis jurans et nominans in toto peccato non purgabitur. *Item.* Vir multum jurans implebitur iniquitate, et non discedit a domo illius plaga, et si vane juraverit, non justificabitur. *In Evangelio.* Audis quia dictum est antiquis, non perjurabis, reddes autem Domino juramenta tua? Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum pedum ejus est, neque per Jerusalem, quia civitas est magni Regis. Neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem sermo vester: Est, est; Non, non. Quod autem abundantius est, a malo est. *In Proverbiis.* Arce sit falsa testis injustus, et imittet judicia in fratres. *Item illic.* Testis autem velox linguam habebit iniquam. *Item illic.* Er piet de malis animam testis fidelis; incendit autem falsa do-

* Non in Levitico, sed in Ecclesiastico. Cæterum in hac appendice non semel vapulant syntaxis et *ἄρσιβεια*. Edit.

losus. *Item illic.* Vir mirabilis linguam incidit in malis, testis falsus non erit impunitus, qui, cum accusat injuste, non evadit. *Item illic.* Testis mendax peribit, vir autem obediens caute loquitur. *Item illic.* Clava, et gladius, et sagitta, perniciosa sunt, sic et vir stultus, qui adversus amicum suum falsum testimonium dicit. *Item illic.* Lingua mendax odit veritatem, os autem incoartens facit seditiones. *In Sapientia.* Os autem quod mentitur occidit animam. Non velle mentiri omne mendacium, assiduitas enim illius non est bona. *Item illic.* Melior est pauper ambulans in veritate, quam dives mendax. *In Jeremia.* Omne mendacium non est de veritate. *In Psalmo.* Perdes eos qui loquuntur mendacium.

CAP. XVI. — *Non fornicandum.*

1. *In Proverbiis.* Mulier autem virorum pretiosas animas capit. Alligabit quis in sinum ignem, vestimenta autem non comburet? Aut ambulabit super carbones ignis, pedes vero non comburent? *Item illic.* Adulter autem propter inopiam sensum interitum (sic) animæ suæ acquirit dolores et turpitudines; super opprobrium autem ejus non delebitur. Abominatio est Domino cogitatio iniqua, sanctorum autem sermones pudici sunt. *Item illic.* Viri amanti sapientiam lætatur potius; qui autem pascit meretrices, perdet divitias. *In Ecclesiaste.* Non des fornicari animam tuam 296 in illo, ne perdas te, et hæreditatem tuam. *Item.* Vinum et mulieres apostatate faciunt sapientes, et arguent sensatos; et qui se jungit fornicariis, erit nequam patredo, et vermes hæreditabunt illum. *In Evangelio.* Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo. *Item ibi.* Omnis qui dimiserit uxorem suam, et aliam ducit, mœchatur; et qui divisam a viro duxerit mœchatur. *In Exodo.* Et facies illis bræcias lineas, ut tegant verecundiam corporis a lumbis, usque ad genicula.

CAP. XVII. — *Item de continentia oris.*

1. *In Proverbiis.* Odium suscitavit contentio, omnes autem non contententes protegit amicitia. *Paulus ad Timotheum.* Profanas autem vocum novitates evita, multum enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit. *In Psalmo cxxxiv.* Vir linguosus non dirigetur super terram. *In Proverbiis.* Ex multiloquio non effugies peccatum; parcens autem labiis sapiens erit. *Item illic.* Qui multis utitur verbis lædit animam suam. *Item illic.* Multum (Forte, multum) te facies, videris sapiens esse. *Item illic.* Qui respondit verbum prius quam audiat, stulticia est illi et opprobrium. *Item ibi.* Mors et vita in manibus linguæ est, qui autem continens est edet fructus ejus. *Item illic.* Qui custodit os suum, et linguam, conservat de angustiis animam suam. *Item illic.* Si videris virum velocem in verbis, scito quia spem habet magis insipiens quam ille. *Item illic.* Noli tacitus esse in lingua tua, et inutilis, et remissus in operibus tuis. *Item illic.* Qui susorro est in omnibus, et non necessario, odietur. *Item illic.* Tacitus et sensatus honore, honorabitur. *Item illic.* In medio senatorum serva verbum temporis. In medio autem tractorum assiduis esto. *Item illic.* Indisciplinose non suseas os tuum, est enim illi verbum peccati.

CAP. XVIII. — *Fug'endam ebrietatem.*

1. *In Proverbiis.* Proterva res est vinum, et injuriosa ebrietas; omnis autem stultus his commiscetur. *Item illic.* Noli esse vinolentus, neque extendas te ad emendandam carnem; omnis enim ebriosus et fornicarius mendicabit, et vestietur conscius pannos, et omnis somnulosus. *Item illic.* Si enim inficias et calices dederis oculos vestros (sic), novissimo ambulabis nudiores pilo. *Item illic.* Potentes, qui iracundi sunt, vinum non bibant, ne cum hiberint, obliviscantur sapientiam, et recte non possint judicare infirmibus (Forte, infirmis). *Item illic.* Spina nascuntur in manibus ebriosi. *In Ecclesiaste.* Vinum et mulieres apostatate faciunt sapientes, et arguunt

sensatos, et qui se jungit fornicariis erit nequam potredo, et vermes hæreditabunt illum. *Item illic* Mulier ebriata, et erronea, magna ira, et contumelia, et turpitudine illius non tegitur. *Item illic*. Homini disciplinato vinum exiguum, et in dormiendo non laborabit ab illo, et non sentiet dolorem vigiliæ. *Item illic*. Diligentes vinum nolite provocare, multos enim exterminavit vinum. Sicut ignis probat ferrum durum, sic vinum corda superbiorum arguet; æqua vita hominibus vitium, non ebrietate. Vinum in jucunditate creatum est, non in ebrietate; ab initio exultatio animæ et cordis vinum modice potatum. Vinum multum potatum irritationem, et iram, et ruinas multas facit ebriositatis animositas. **297** *In Ecclesiasticis*. Optimum est ire in domum luctus quam in domum potationis. *Paulus ad Ephesios*. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini Spiritu sancto. *Item ad Corinthios*. Non ebriosi, non maledicæ regnum Dei possidebunt. *In Proverbiis*. Nolite intendere fallaciæ mulieris meretricis, quæ ad tempus impingat tuas fauces; novissime tamen amarissimus lelle invenies, et acutior erit magis quam gladius ex utraque parte acutus. *Item illic* Noli nimium esse alieure, neque conjungaris amplexibus ejus (quæ) non est tua. *Item illic*. Fili, non te vineæ formæ desiderio, neque a-piaris (sic) oculis tuis, neque rapiaris palpebris tuis; pretium meretricis quantum est unius panis? *Item illic*. Sicut tinea vestimentum, et vermis lignum, ita vinum perdit mulier maligna. *Item illic*. Ne respicias mulierem multivolam; ne forte incidas in laqueos ejus. Cum salutaris ne assiduis sis, nec audias ilam, ne forte pereas in ellicatione illius. *Item illic*. Non des mulieri potestate animæ tuæ, ne gradiatur in virtute tua, et confundaris. Non des fornicariis animam tuam in nullo, ne perdas te, et hæreditatem tuam. Ne vageris in vitis civitatis, nec vageris in plateis ejus, averte faciem tuam a muliere composita, et non respicias speciem alienam. Omnis mulier quæ-tuaria quasi stercus in via conculcatur. Speciem alienæ mulieris multi mirati reprobati sunt. Colloquium enim ejus quasi ignis exardet. Cum aliena muliere non accumbas supra cubitum, et non altere-ris cum illa in vino, ne forte declinet cor tuum ad illam, et sanguine labaris in perditione.

CAP. XIX. — *Parvulos emendandos inscientes.*

1. *In Proverbiis*. Qui parcit baculo odit filium suum; qui diligit diligenter erudit. *Item illic*. Non latet turpatum in filio non erudito. *Item illic*. Noli cessare parvulum emendare, quoniam, si percusseris eum virga, non morietur; tu quidem percutes eum virga, animam autem ejus liberabis a morte. *Item illic*. Erudi filium tuum, et exhiberabit te, et dabit decorem animæ tuæ. *Item illic*. Juvenis, qui cum sancto est, directa est via ejus, auris audit; oculus videt, et opera Domini utraque. *In Ecclesiaste*. Filii tibi sunt? erudi illos a pueritia illorum; filie tibi sunt? custodi corpus illarum, et non hilarem faciem tuam ostendas ad illas. *Item illic*. Qui diligit filium suum assiduam illi flagella, ut lætetur in novissimo suo, et non palpet ostia proximorum; qui docet filium suum laudabitur in illo, et in medio amicorum honorabitur in illo. *Item illic*. Qui docet filium suum in zelo, mittit iumicem; mortuus est pater, quasi non mortuus; simile enim relinquet post se. *Item illic*. Equus indomitus vadit dumis; filius remissus vadit præceps. Curva cervicem ejus in juventute, et tunde latera ejus dum infans est, ne forte crescat, et non duret, et non obaudiat te, et sit dolor animæ tuæ. *In Ecclesiaste*. Cum sancto assiduus esto, quemcumque cognoveris conservantem timorem Dei, secundum virtutem tuam cave tibi a proximo tuo, et cum sapientibus et sensatis tracta.

CAP. XX. — *Justas mensuras et pondera.*

1. *In Deuteronomio*. Non erit in domo tua pondus grande et pusillum; non erit in domo tua mensura

A grandis et pusilla; pondus vero, **298** et mensura justum sit tibi, ut multorum dierum sis super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi in sortem, quia abominandum est Domino omnis qui facit injusta. *In Proverbiis*. Statera iniqua abominatio est coram Domino; pondus autem æquum acceptum est ei. *Item illic*. Abominatio est Domino duplex pondus et statera dolosa non bonum ante eum.

CAP. XXI. — *De voto.*

1 *Item illic*. Statim ut voveris votum Domino, non tardabis reddere illud; tu itaque quod voveris, redde; melius est non vovere quam vovisse, et non solvere. *In Ecclesiaste*. Stultus in risu exaltat vocem suam; vir autem sapiens vix tacite ridebit. *Item illic*. Melius est indignatio quam risus, quia in vultu oblectabitur; cor sapientium in domo luctus, et cor insipientium in domo luxuriæ. *In Deuteronomio*. Non erunt res viriles super mulierem, nec induetur vir vestem muliebrem, quia abominatio est Domino qui fecerit hæc. *Item illic*. Non morientur parentes pro filiis, et filii non morientur pro parentibus; sed unusquisque in suo peccato morietur. *Paulus ad Ephesios*. Et vos, parentes, nolite provocare ad iracundiam filios vestros, sed nutrite illos in disciplina et correptione Domini. *In Osee propheta*. Seminate vobis justitiam, et vindemiate fructum vitæ; exquirite vos lumen justitiæ, sustinete Domino, donec veniat vobis, fructus justitiæ ejus vindemiate. *In proverbiis*. Quis gloriatur mundum se habere cor, aut quis audebit dicere purum se esse a peccatis? *Item illic*. Fili, in mortuo tuo produc lacrymas, et quasi dura passus incipies plorare, et secundum judicium contege corpus ejus, et non despicias sepulturam illius; propter delaturam amare fles luctum illius unius diei, et consolare propter tristitiam.

CAP. XXII. — *Non fraudandum, et (de) non gloriando.*

1. *In Exodo*. Non facietis furtum, et non mentimini. *In Proverbiis*. Qui petitur eum fare odit animam suam. *Paulus ad Corinthios*. Non fures, non avari, non ebriosi, non maledicæ, non rapaces regnum Dei possidebunt. *In Proverbiis*. Esto confidens in toto corde tuo in Domino, in tua autem sapientia noli extolli. *Item illic*. Noli esse sapiens apud te; time Dominum, et declina a malo, tunc sanitas erit corpori tuo, et diligentia ossibus tuis. *Item ibi*. Vidi virum æstimantem se sibi sapientem esse; spem autem habuit magis insipiens quam ille. *In Isaia*. Væ his qui sapientes sunt apud se; et in conspectu suo prudentes. *Paulus ad Romanos*. Dicentes enim se esse sapientes, stulti fiunt. *Ad Corinthios*. Ubi sapiens, ubi scriba, ubi conquistator hujus sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi? *Item illic*. Neino se fallat. Si quis videtur sapiens esse in hoc mundo, stultus fiat, ut sit sapiens. Nam sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum. Scriptum est enim: Comprehendam sapientes in astutia eorum; et iterum: Novit Dominus cogitationes sapientium, quia vanæ sunt. *In Ecclesiaste*. Melius est tibi dici, ascende ad me, quam humiliare in conspectu potentis. *In Exodo*. Non enim adversus nos murmuratio vestra, sed adversus Deum. *Paulus ad Thessalonicenses*. Qui spernit hominem, non hominem spernit, sed Deum. *Ad Romanos*. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores **299** constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam justii constituuntur multi.

CAP. XXIII. — *Altiora non scrutari, neque audire hæreticos.*

1. *In Proverbiis*. Qui fidit in falso, hic ventos pascit; ipse autem sequitur aves volantes; derelinquet enim viam vineæ suæ, et orbitas culturæ agri sui errabit; perambulat autem per arida, et deserta, et terram constitutam in siccitatibus; congregat autem manus suæ sterilitatem. *Item illic*. Secede ergo ab aqua aliena, et a fonte alieno noli bibere, ut multo vi-

vastempore, et adieciuntur tibi anni vitæ. *Item illic.* Qui sectatur vana, eget sensibus. Noli adicere ad mandata ejus, ne arguaris, et mendax sis. *In Ecclesiaste.* Altiora te ne quæsieris, et fortiora ne perscrutaveris, sed quæ præcipit tibi Dominus, illa cogita semper; et in pluribus ejus non erit cor; multos enim reducit suspicio eorum, et in vanitate detinebit sensum illorum. *In libro Sapientiæ.* Difficile æstimamus quæ in terra sunt, et quæ in prospecto sunt invenimus cum labore; quæ autem in cælis sunt quis investigavit? Scelus autem tuum quis scit, nisi tu dederis sententiam?

CAP. XXIV. — *De jejunio.*

1. *In Ecclesiaste.* Qui baptizatur a mortuo, quid profecit lavatio ejus? Sic et homo qui jejunat in peccatis suis, et iterum eadem facit. Quid profecit humiliando se? Orationem ejus quis exaudiet? Sacrificium salutare attendere mandatis, et discedere ab omni iniquitate. *In Evangelio.* Cum autem jejunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes. Exterminant enim facies suas, ut pareant hominibus jejunantes. Amen **B** dico vobis, perceperunt mercedem suam; tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui videt in abscondito, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.

CAP. XXV. — *Homini exemplum formicæ vel apis sine pigritia laboris.*

1. *In Proverbiis.* Vade ad formicam, o piger, et æmulare videns vias ejus, et esto illa sapientior. Illa enim cum agrum non possideat, neque compellentem se habeat, neque sub domino sit, quomodo parat æstate alimenta? Copiosam autem facit in messe repositionem. Vel vade ad apem, et discere quam laboriosa est, operationem autem quam sanctam mereatur. Cujus labores reges et mediocres ad sanitatem profuerunt; gratiosa est autem in omnibus, et gloriosa; et cum sit viribus infirma, sapientiam prædicans producta est. Usque quo piger jacebis? quando autem surges? Modicum quidem dormis, modicum autem sedes. Modicum vere dormitas, modicum autem manibus amplecteris pectus. Deinde adveniet tibi, sicut malus viator, paupertas, inopia autem, sicut bonus cursor, fugiet te. *Item illic.* In crepatus piger non erubescit. Similiter autem qui mutant triticum in messe, *Item ibi.* Desideria pigrum occidunt, non enim destinant manus facere aliquid. *Item.* Occasiones quærit piger, et dicit: Leo in plateis est, in plateis autem homicidæ. *Item ibi.* Sicut ostium in cardine vertitur, ita piger in lecto suo. *Item ibi.* Sapientior sibi piger videtur quam qui in multitudinem feret nuntium.

CAP. XXVI. — *De stulto.*

1. Vir stultus mala sibi fabricat, in zais autem labiis cæsaurizat ignem. Non conveniunt stulto labia fidelia, neque justo labia mendacæ. *Item illic.* **300** Ut quid abundant divitiæ stulto, possidere autem sapientia insensatis non poterit? *Item.* Ira est patri filius insipiens, et dolor matris ejus. *Item ibi.* Non desiderat sapientia, cui deest sensus; magis enim dicitur imprudentia. *Item ibi.* Os hominis stulti contritio est ei; labia autem ejus laqueus animæ ejus. *Item illic.* Gravis est lapis, et vix portabilis arena, ira autem stulto gravior est ambobus. *Item illic.* Sicut canis qui convertitur ad vomitum suum, et odibilis efficitur, sic stultus malitia sua reversus in peccatis suis. *Item illic.* Qui minoratur eute, cogitat inania, et vir imprudens et errans cogitat stultitia. Cor latui quasi vas contractum, et omnium scientia non tenebit domos. Fatuus clausa sapientia, et scientia sensati enarrabilia verba. *Compedes.* Pedes stultorum doctrina, et quasi vincula manus dextræ; fatuus in risu exultat vocem suam, et vir sapiens vix tacite ridebit. *Item illic.* In ore fatuorum cor illorum, et in corde sapientium os illorum. Qui docet fatuum sapientiæ, quasi inglutinat testa. *Item illic.* Arenam, et salcin, et massam ferri facilius est portare quam

A hominem imprudentem et fatuum impium. *Item illic.* Cum fatuis nec consilium habeas: non enim poterunt continere. *Item in Isaia propheta.* Stultus stulta loquitur, et cor ejus vana intelligit.

CAP. XXVII. — *Iracundiam deponendam.*

1. *In Proverbiis.* Anima benedicta omnis simplex; vir autem animosus, vel iracundus non honeste agit. *Item illic.* Stultus ipse eadem die pronuntiat iram suam, occultat autem contumeliam suam astutus. *Item illic.* Sunt qui dicendo vulnerant, ut gladius iracundus agit sine consilio; vir autem prudens multa sustinet. Ira perdet etiam sapientes, responsum autem humile avertit iram. *Item.* Vir iracundus parat lites; patiens autem etiam futuras mitigat. *Item.* Noli esse amicus viro animoso. Cum amico autem iracundo noli commorari, ne forte discas vias ejus, et sumas laqueum animæ tuæ; totam iram suam profert stultus, sapiens autem dispensat eam per partes. *Item.* Vir animosus fodit contentionem, vir autem iracundus exorbuat peccata. *In Ecclesiaste.* Homo iracundus exhorruit litem, et vir peccator turbavit amicos. In medio pacem habentium mittit delaturam. *Item illic.* Zelus, et iracundia minuit dies, et ante tempus senectam adducit cogitatus. *Item illic.* Noli festinare spiritu tuo irasci, quia ira in sinu stultorum requiescit. *Paulus ad Ephesios.* Nunc deponite vos omnem iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, multiloquium. *In Evangelio.* Omnis qui irascit fratri suo sine causa, reus erit iudicio. *Item.* Quicumque autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio; quicumque vero dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.

CAP. XXVIII. — *Hic misti.*

1. *In Ecclesiaste.* Esto mansuetus ad audiendum verbum, ut intelligas, et cum sapientia loquere responsum. *In Proverbiis.* Servus prudens obtinebit dominorum imprudentia, et inter fratres dividet partem. *Item illic.* Filio doloso nihil erit boni, servo autem sapienti prosper erit actus. *In Ecclesiaste.* Si est tibi servus fidelis, sit tibi quasi anima tua, et quasi fratrem, sic illum tracta, quia in sanguinem animæ tuæ comparasti **301** illum. Si læseris illum injuste, et extollens se discesserit, quem quæris, et qua via quæris illum? *Item illic.* *In Proverbiis.* Lucerna est mandatum legis, sicut uva acerba dentibus nociva est, et fumus oculis, sicut iniquitas eis qui utuntur eam. *Item ibi.* Homo autem se occidit per malitiam suam. *Item illic.* Per quæ peccat quis, per hæc et torquetur. *Item illic.* Dominus constituit hominem, et reliquit illum in arbitrio suo; adiecit mandata, et præcepta, si volens mandata servare, et fidem placidam facere; apposuit aquam et ignem, ad quod vis, extendere manum tuam; ante hominem vita et mors, bonum et malum, quod placuerit dabitur illi. *Item illic.* Sicut tinea vestimentum, et vernis lignum, ita tristitia nocet cor. *Item.* Cor lætum bonam voluntatem facit; viro autem tristi arescunt ossa. *In Jeremia.* Maledictus homo qui spem habet in homine, et confirmaverit carnem brachii sui, et a Domino recesserit cor ejus. *Item illic.* Qui confidunt in homine maledicti sunt, quoniam Deus nihil fecit illum. *In Ecclesiaste.* Non desis plorantibus in corrogatione, et cum lugentibus ambula; non pigriteris visitare infirmum, extus (sic) enim in dilectione firmaberis. *Paulus ad Romanos.* Lividum facio corpus meum, et servituti afficio, ne cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar. *In Proverbiis.* Domus superborum destruet Dominus. *Item illic.* Qui altam facit domum suam quærit ruinam. *Item illic.* Cum sapientia adificabitur domus, et cum intellectu erigitur; cum sensu implentur horrea plena omnibus bonis et pretiosis. *Item illic.* Non enim omnem hominem inducas in domum tuam; multæ enim insidiæ sunt dolosi. *In Canticis.* Cavete vobis a vulpibus pusillis, exterminantibus vineas. Væ his qui prophetant de corde suo, et omnino non vident, sicut

vulpes in deserto. *In Evangelio.* Alii laboraverunt, et vos in labores eorum introistis. *Item illic.* Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, et aliam duxerit, adulterat. *Item illic.* Si peccaverit frater tuus in te, corripe illum, et si pœnitentiam egerit, dimitte illi; et si septies in die peccaverit in te, et septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi. *Item illic.* Qui seminat bonum semen est Filius hominis, ager autem hic mundus; bonum vero semen hi sunt filii regni. Nam zizania filii sunt iniqui; inimicus, qui seminavit ea, diabolus est; messis autem consummatio sæculi est; messorum autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizaniæ, et igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. *In Salomone.* Sex sunt quæ odit Dominus, et septimum quod detestatur anima ejus: oculus sublimem, linguam mendacem, manus effundentes innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacium, testem fallacem, et eum qui seminat inter fratres discordias.

CAP. XXIX. — *Testimonia Patrum.*

1. Quatuor sunt perturbationes hominum animæ, id est, cupiditas, lætitia, metus, tristitia. Ipsum autem esse memoriam, et vim quæ memoria vocatur. *Item illic.* Octo sunt principalia vitia, quæ humanum infestant genus. Primum gastrimargia, quod est ventris ingluvies; 302 secundum fornicatio; tertium philargia, id est, avaritia, sive amor pecuniæ; quartum ira; quintum tristitia; sextum acidia, id est, anxietas, seu tædium cordis; septimum cenodoxia, id est, jactantia, sive vana gloria; octavum superbia (*In libro Collationum, scilicet, Cassiani*).

CAP. XXX. — *Testimonia de Sententiis Evagrii ad Fratres.*

1. Quemadmodum enim flamma comburit silvam, sic visiones malas exstinguit esuries. *Item illic.* Somniculosus monachus incidit in malis, qui autem vigilat sicut passer erit. *Item illic.* Sicut ignis tabefacit ceram, ita vigilia bona cogitationes pessimas. *Illic.* Qui amat argentum non videbit scientiam, et qui congregat illud obscurabitur. *Illic.* Sicut aurum et argentum probat ignis, sic cor monachi tentatio. *Item illic.* Melior paupertas cum scientia quam divitiæ cum ignorantia. *Illic.* Quemadmodum evolat corvus de suo nido, ita immunda anima de suo corpore. *Illic.* Sicut Africanus ventus in pelago, ita furor e corde viri. *Item illic.* Melior est sæcularis in infirmitate serviens fratri super monachum non miserentem proximo suo. Piger monachus marmurat multa, et somniculosus incusat dolorem capitis sui. Monachus bilinguis conturbat fratres, fidelis autem requiem adducit. Melior est sæcularis mansuetus, quam iracundus monachus, aut animosus. Monachum mansuetum diligit Deus, turbulentum autem repellit a se. Charitatem præcedit humilitas, scientiam autem dilectio. Sicut enim lucifer in cælo, et sicut nix in paradiso, sic in anima miti mens pura. Investiganti convivia exstinguitur lumen, anima autem ejus videbit tenebras. Statue in pondere panem tuum, et bibe in mensura aquam tuam, et spiritus fornicationis lugiet a te. Da senioribus vinum, et infirmis infer escas, propter quod contriverunt carnes in juventute sua. Vidi iracundum senem, et elevatum in tempore suo, spem autem habuit magis juvenis quam ille. Qui diligit apem, manducat favum ejus, et congregans eam, replebitur melle.

CAP. XXXI. — *Testimonia de libro sancti Martini, non illius Turonici episcopi, sed iste pater fuit monachorum.*

1. Quamvis invalidum mox laudaveris, plus valebit. Si parum penderis portanti quasi admiratus fueris, succumbit. Si pigro dixeris quia velox est, continuo evolabit. Quamvis generaliter multis hæc superbiæ labes infesta sit, non plus tamen aliis me-

tuenda est quam his qui aut spiritualiter ad perfectionem virtutum, aut carnaliter ad vitiarum copiam. Ibi semper elationis fortior ventus est, ubi et honoris fortior altitudo. Facile credimus, et antequam judicemur irascimur; multi enim suspicionibus impelluntur, ex vultu risuque alieno pejora interpretati in nocibus irascuntur. Curiosus qui inquirat quod de se dictum sit, et malignos sermones, etiamsi secreto sunt dicti, eruit, ipse se inquietat; dum enim interpretantur, ad hoc perducuntur ut videantur. Multas injurias transit, et plerasque non accipit, quia aut eas nescit, aut si scierit, in ludum eas jocumque convertit. Si bonus vir est, qui injuriam fecit, vult reddere; si malus, noli imitari, prudentiori cede, stulto remitte. Regis quisque intra se animum habet, ut licentiam sibi in alios dari velit, in se nolit. Non oportet, peccantem peccata corrigere: quod si tantum irascatur sapiens, quantum scelerum indignitas exigit, non irascendum est illi, sed insanendum. Nihil gloriosius quam iram amicitia commutare. 303 Irascitur aliquis? tu contra beneficis provoca, cadit statim simulas. Remedia medicorum non in accessibus infirmitatum, sed in remissionibus prosunt. Crebro siquidem faciem mendacii veritas retinet. Crebro mendacium specie veritatis occultat. Nam sicut aliquoties frontem amicus, et blandam adulator ostendit, sic verisimili coloratur. Lauda parce, vitupera parcius; nam similiter reprehensibilis est nimia laudatio, quam immoderata culpa. Prudens nunquam otio pascit animum, aliquando habet, nunquam tamen solum. Humilitatis virtus non verborum elatione, sed mentis puritate requiritur. A verbis quoque turpibus absteine, quia licentia eorum impudentiam nutrit. Sermones subtiles magis (*sic*) quam facito. Omnes tibi pares facies. Si inferiores superbiendo non contempnas, superiores recte vivendo non timeas. Cunctis esto benignus, nemini blandus; paucis familiaris; omnibus tamen æquus. Sapientia cupido et docili quæ nosti sine arrogantia postulanti imperties, quæ nescis, sine occultatione ignorantia tibi postula impertiri. Justus secreta non prodit, tacenda enim tacet, loquenda loquitur; atque ita alta illi pax est et secreta tranquillitas, dum alia malis vincuntur ab illo mala. Magnanimitas est nec timendum hominem, nec audacem.

CAP. XXXII. — *De libro sancti Ambrosii.*

1. In vite religio, in oleo pax, in rosa pudor sacræ virginitatis inoleat. Frater mens candidus, et rubeus; candidus merito, quia patris splendor; rubeus, quia partus est virginis, color in eo fulget et rutilat utriusque nature. Castitas etiam angelus facit; qui eam servavit, angelus est; qui perdidit, diabolus. Virgo est, qui Deo nubit; meretrix, quæ deos facit. Hinc inversis vestigiis filii Noe pudenda texerunt. Quæ præcox vidit, modestus erubuit, pius testis offensuros, si et ipsi vidissent. Quanta vini est vis, ut quem diluvia non nodaverunt, vina nudarent! Debet enim is qui docet super eum qui docetur excellere. Tolerabilius est mentem virginem quam carnem habere. Umbra Judæis carnalibus, imago nobis, veritas resurrecturis. Tria enim hæc secundum legem esse cognovimus, umbram, imaginem, veritatem; umbram in lege, imaginem in Evangelio, in judicio veritatem; et ideo per Moysen lex per umbram, quasi per hominem, figura per legem, per Jesum veritas. Quid est gazophylacium? consolatio fidelium, sumptus pauperum, requies egenorum. Peccata autem aut donantur, aut delentur, aut teguntur; donantur per gratiam, delentur per sanguinem, teguntur per charitatem. Quod David dicit: *Libera me de sanguinibus*, id est, a peccatis mortalibus se postulat liberari. Non te subleges potestatis carnis, quem Deus liberum voluit. Nulla tibi excusatio de ambitu nuptiarum est, voluptatis sunt, non necessitatis. Si benignus sis erga indigentes, magnus eris apud Deum. Quod

Denm patrem vocas, hoc in actibus tuis ostende. A Bona mens chorus est Dei, mala mens chorus est dæmonum. Quanta vitia habet anima, tot et dominos. Fundamentum pietatis est continentia, culmen autem pietatis est aemulatio. Nulli suadenti te acquiescas facere quod non est bonum. Pessimum est peccatoribus in unum convenire, cum peccant. Multi cibi impediunt eharitatem, et incontinentia ciborum immundum **304** hominem faciunt. Non cibi, qui per os inferuntur, polluunt hominem, sed ea quæ ex malis moribus proferuntur. Ea excipe a Deo, quæ accipere ab homine non potes. Melius est lapidem frustra jactare quam verbum. Brevis erit in sermonibus sapiens in judicio, imperitia est longa narratio. Cum præes hominibus, memento quia tibi est Deus, et judicans homines, scito quia et ipse judicaberis a Deo. Cole sapientem virum, quasi imaginem Dei viventis. Nullum propterea honores, qui habet multas pecunias; difficile est divitem salvari. Nunquam eris sapiens, si te putaveris sapientem. Orationem non exaudit Deus hominis qui egenum non exaudit. Qui sapienti non obtemperat, nec Deo obtemperabit. Quod non posuisti, non tollas, sed sufficiant tibi quæ tua sunt. Temulentiam quasi infamem fuge, quia qui venti belluæ similis est, vincitur. Quantum laboras pro corpore, si tantum pro anima laboras, sapiens eris. Philosophum hominem, tanquam Dei ministrum, honora post Deum. Ministrare aliis melius quam ministrari ab aliis. Melius est per famem mori, quam per incontinentiam ventris animam maculare. Verbum de Deo qui loquitur his quibus non licet, proditor Dei putandus est. Non est verum quod Deum colat, qui hominem lædit. Melius est nihil habere quam multa habentem nemini impertire. Si non das egentibus, cum possis, non accipies a Deo, cum postulas.

CAP. XXXIII. — *Testimonia de libro Prosperi.*

1. Si me mea rusticitas faciebat invalidum, vestra fieri credidi fide, qui jubebatis, idoneum. Necessarium tractatio questionum etsi non instruet inventientis quod quærit animum, exercet salutem quærentis ingenium. Scientia, sicut sine dono Dei, quod est eharitas, inflat, ita, si ei eharitas admisceatur, ædificat. Sic ab iniquis justis separati sunt in æternum, ut nec jam remunerati præmium finiant, nec damnati supplicium. Sicut enim corporalis saturitas omnes saturos æqualiter habet, quamvis singuli cibos, non æqualiter, sed pro possibilitate perceperint; ita omnes sancti, et si fuerint aliqua graduum suorum diversitate distincti, omnes una beatitudine perfecti erunt, quia et una perfectione beati futuri sunt. Nec a nobis in diem judicii verba querenda sunt, sed opera. Qui non crediderit, non habendo fidem, nec justitiam cordis habere poterit, nec salutem. Tam gravis sermo debet esse pontificis, ut ab intelligentia sui nullus, quamvis imperitus, excludat. Sana mens incorporabiliter amplius obedientiæ fructum debet appetere, quam vitare injustæ obrektionis opprobrium. Cum veritas undecunque clauverit, non sit ingenio humano deputanda, sed Deo. Obedientiæ ac patientiæ virtute fundati, majorum suorum non disentiunt constituta, sed faciunt. Ad faciem publicam patienter jam lugunt, et in animo iracundiæ virus abscondunt, ad nocendum parati, cum nocendi tempus invenerint. Sic debet omnis homo, modo docendo, modo exhortando, modo sustinendo, modo increpando, curari ut sub ope Christi nullus de salute in hac vita debeat desperare. *Argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina*, quasi diceret, argue coæquales, obsecra seniores, increpa juniores. Leniter castigatus exhibet reverentiam castiganti, asperitatem autem **305** nimix increpationis offensus, nec increpationem (*sic*), nec salutem. Blanda pietate portandi sunt, qui increpari pro sua increpatione non possint. Sicut virtus onerosa est vitioso, ita virtutis

amicus vitiosa voluptas amara est. Tandiu enim quis peccata sua, quæ nosse, et deslere debet, ignorat, quandiu curiosus aliena considerat, quod si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat, non requirit quod in aliis specialiter reprehendat, quia in se ipso habet quod lugeat; proinde fratrum nostrorum non facile debemus accusare, sed gemere. Illis enim quorum peccata humana notitia latent, nec ab ipsis confessæ, nec ab aliis publicata, si ea confiteri vel emendare noluerint, Deum, quem habent testem, ipsum habituri sunt et ultorem. Contumeliosus est, qui mendaciter arguit; et mendaciter arguit, qui contumeliam facit. Securus quippe malitia, qui cœlestia non habet, terrena strenue militantis nobis præstat. Ille nobis sunt ambiendi vitia, quæ nos ornare possunt pariter, et munire; propter hoc igitur eis qui militant Deo fugienda sunt; quas divitas ex toto corde qui habere volunt, sine labore non quarunt, sine difficultate non inveniunt, sine cura non servant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. Qui otiosa quiete perfruitur, nisi spiritualiter vixerit, more pecudum vivit. Nemo possidet Deum, nisi qui possidetur a Deo; sit ipse primitus Dei possessio, ut efficiatur ei Deus possessio, et portio. Omnium conditor, cui nihil potest eorum quæ fecit æquari, non dignatur cum his quæ condidit possideri. Qui vult Deum possidere, renuntiet mundo, ut sit illi Deus beata possessio. Dei opus agit, qui res Deo consecratas non alicujus cupiditatis, sed fidelissimæ dispensationis intentione non deserit. Quapropter possessiones, quas ablatas a populo suscipiant sacerdotes, non sunt jam res mundi credendæ, sed Dei. Non ideo erubescerant Adam et Eva, quia veste erant extrinsecus protecti divinis; denique ante peccatum nudi erant, et non erubescerant, quia nihil contra voluntatem Dei, unde confunderentur, admiserant. Non igitur a creatore suo in creatoram divinitatis affectione collapsis moveret aperta concupiscentia, nisi eos ante corrupisset occulta superbia. Concupiscentia carnis ab eis impleta est, quod de ligno vetito gustaverunt; concupiscentia oculorum, quod sibi aperire oculos cupierunt; et ambitio sæculi, quod se fieri posse quod Deus est crediderunt. Dulcor enim fit salus, cum dolor ex cruciat et sanitatis amissæ dulcedinem languoris amaritudo commendat. Adam nos obnoxiovit malis omnibus per propriam culpam, quibus nos liberavit adventus Christi per gratiam. Debetis qualibet, si absque desiderio percipiuntur, officium, et viles cibi plerumque abstinentiæ profectui, si appetenter accipiuntur, impediunt. Infirmitatem stomachum moderatus usus vini confortat, ebrietas animum corpusque debilitat. Nihil contra abstinentiam faciunt, qui vinum non pro ebrietate, sed tantum pro corporis salute percipiunt, nec hoc eis offert voluptas, sed permittit infirmitas. Si enim quolibet advenientes jejuniis intermisso relicto, non solum jejuno, sed exemplum eharitatis efficit. Cæterum si propter abstinentiam **D** spirituales fratres, quos **306** novi, mea remissione delectare contristo, abstinentia mea non est dicenda, sed vitium. Sicut virtus animorum sibi veraciter inhærentem, si fuerit vera, justificat, ita simulata condemnat. Non potest mens regnum habere virtutum, nisi jugum prius excusserit vitiorum. Tantos invadit habet justa pœna tortores, quantos invidiosus habuerit laudatores. Siquidem invidiosum facit excellentia, erit invidia pœna peccati; nec ei ab homine potest adhiberi remedium, ejus est vulnus oculorum. Hoc enim loquuntur quique quod diligunt, delectabiliter audiunt quod assiduis cogitationibus volunt. Cogitatio quippe est quæ mentem sicut turpis inquinat, ita, si fuerit honesta, purificat. Non sordidæ cogitationes mentem sordidam reddunt, sed ex mente sordida sordidæ cogitationes existunt. Auribus enim castis obsceni sermones cum sono delinunt, nec secretum pudici cordis irrumperunt. Per os carnis non irrumperit delectatio gustus ad mentem; nec erumpit

sermo turpis ex mente, nisi se voluntarie mens ante corumpat. Eadem quisque nomina frequenter habet in ore, quorum desideria vulnerato gestat in corde, ac torpiditatem, quam exercere verecundatur in facto, tenet reus in animo, non humano iudicio, sed divino. Considerate, obsecro, qualiter invidi puniendi sint malis suis, quos etiam bona puniunt aliena. Quid prodest cuiquam, si foris, ubi potest magnus credi, splendeat, et intus, ubi Deus videt solus, squalent?

CAP. XXXIV. — *De jejuniis*

1. Jejunia, abstinentiæ, vigiliæ, elemosynæ, et cætera huiusmodi augere debent bonum. Nam non velare, peccatum (sic). Nulla res nos ab omni peccato sic servat immunes, sicut timor supplicii, et amor Dei; elati per supercilium vanæ loquacitatis dicta sua magis cupiunt laudari quam fieri; nec sunt de sanctitate operis, sed de sermonis elucubrati vestustate solliciti. Ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum, quem si ex toto corde diligimus, nihil erit in nobis unde peccati desiderio serviamus. Sicut nobis subveniri optamus, ita aliis pro viribus subveniamus; aut si facultas defuerit, voluntatem subveniendi teneamus. Si peccantem video, et non solum non arguo, sed etiam peccanti consentio, participem me damnationis ejus efficio, et in omnibus peccantibus pecco, quando eos quos scio peccasse quadam crudelis animi malignitate non increpo. Qui amicum propter commodum quodlibet amat temporale, non amicum convincitur amare, sed commodum.

CAP. XXXV. — *De libro Sententiarum.*

1. Innocentia vera est, quæ nec sibi, nec alteri nocet; et nemo prius in se quam in alium peccat. Sic diligenter sunt homines, ut eorum non diligantur errores, quia aliud est amare, quod facti sunt, aliud odisse quod faciunt. Vera est confessio benedicientis, eum idem sonus est et oris, et cordis; bene autem loqui, et male vivere, nihil est aliud quam se sua voce damnare. Bonum intellectum habet, qui quod faciendum recte intelligit, qualis sine timore sapientiæ (sic). Mala mors putanda non est, quam bona vita præcesserit. Justis quidquid malorum ab iniquis Dominus irrogatur, non poena est criminis, sed virtutis examen; nam bonus, etiam si regnet, servus est. Diabolus superbus hominem superbientem perduxit ad mortem, Christus humilis hominem obedientem reduxit **307** ad vitam. Quia sicut ille elatus cecidit, et jecit ob et consentientem; sic iste humiliatus surrexit credentem (sic). Perfectum odium est, quod nec justitia, nec scientia caret, id est, ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas. In magna egestate sunt, qui in iniquitate sunt, justitiæ opus et sapientiæ thesaurus non habentes; qui autem serviunt Domino, ea bona acquirunt quæ perire non possunt. Bona est peccati confessio, si et curatio consequatur. Nam quid prodest detegere plagam, et non adhibere medicinam. **D**

Prima mors animam dolentem tenet in corpore, ab utraque parte communitur habetur, ut quod non vult anima, de suo corpore patiat. Cum hominum operaris, hilaris operare; nam si quid boni tristis facis, fit deterior magis quam facis. Melior est enim in malis factis humilis confessio, quam in bonis superba gloriatio. Nemo injustus benefacit, etiam si bonum est quod facit, quia nihil prodest spiritus timoris, ubi non est spiritus charitatis. Melior est animi aequitas quam corporis sanitas. Finis enim legis Christus est, in quo lex justitiæ non sumitur, sed impletur. Sicut terra de cælo expectat pluviam, et lucem, sic homo de Deo expectare debet misericordiam, et veritatem. Prima salus debet declinare peccatum, secunda est non desperare de venia; nam ipse in æternum perit, qui apud misericordem iudicem ad penitentiam remedium non recurrit. Virgo fidei Christiæ tribus temporibus incitatur, vespere, mane, et meridie; vespere enim Dominus in cruce, mane in resurrectione, meridie in ascensione. Unum ad patientiam occisi, aliud ad vitam resuscitati, tertium ad gloriam pertinet majestatis in Patris dextera consistentis. Ad hoc exagitant hominum tribulationes, ut vasa electionis evagentur iniqua, et impleantur gratia. Melior est tristitia iniqua poenitentis, quam lætitia iniqua facientis. Bonum est a veritate vinei, ad correptionem superet veritas voluptatem. Nam et invitum ipsa superat. Sic sunt qui colunt idola, quomodo qui in somniis vident vana. Si autem vigilet anima ipsorum, intelligit, quando facta est, et non colit quod ipse fecit. Qui Deo sitiunt, tota sua debent sitire substantia, id est, et anima, et carne; quia et anima Deus dat panem suum, id est, verbum veritatis; et carnis necessaria Deus præbet, quia utraque ipse pascit, quia utraque ipse fecit. Duas in toto mundo civitates faciunt duo amores: Jerusalem facit amorem Dei; Babytonia amorem sæculi. Interroget se ergo unusquisque, et inveniet unde sit eivis. Non est in carendo diligentia, nisi cum est in habendo cupiditas, et ideo id solum recte diligitur, quod nunquam bene admittitur. In primo homine patuit, quod hominis arbitrium valeret ad mortem, in secundo autem, quod Dei adiutorium valeret ad vitam. Primus enim homo non is homo; secundus vero Deus et homo; peccatum vero factum est relicto Deo, justitia non fit sine Deo. Dominus ait: *Ego sum via, et veritas, et vita*, hoc est, per me venit ad me, in me pervenitur, permanetur in me. Odor bonus fama bona est, quam quisque bonæ vitæ operibus habuerit, dum Christi vestigia sequitur: pedes quodammodo ejus pretiosi unguenti odore perfundit. Labor piorum **308** exercitatio est, non damnatio. Justi ex Deo, non ex hominibus nascuntur, quoniam nascendo, non ascendendo fit justus, unde etiam regenerati filii Dei dicuntur. Aliud est migrare corpore, aliud migrare corde; migrare corpore, quomodo corpus mutat locum; migrare corde, quomodo tu cordis mutas affectum. Si aliud amas, aliud anabas, non es ibi ubi eras.

APPENDIX XII.

SERMONES.

SERMO PRIMUS. — *Ad carnes tollendas.*

1. Fratres charissimi, rogo vos, et admoneo vos, ut in isto legitimo ac sacratissimo die, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere presumat, nisi forte ille quem jejunare infirmitas non permittit; quia aliis diebus jejunare aut remedium, aut præmium

SERMO I. n. 1. De hoc sermone dixi in Isidorianis, cap. 72, n. 8 et seqq. Quibusdam in locis librorum incuria corruptus est. Pro *sacratissimo die* præstiterit legere *sacratissimo tempore*.

est; in Quadragesima non jejunare peccatum est; alio tempore qui jejunat, accipit indulgentiam, in Quadragesima qui potest, et non jejunat, sentiet poenam.

2. Et ipse tamen qui (non) jejunare prævalet, sed rectius sibi soli, aut sive alius infirmus cum ipso sibi

2. Excusus, jejunare prævalet. Sed addendum non, Reliqua, etsi correctione indigent, satis tamen intelliguntur. In Impresso erat non valere, pro quo posui non velle. Quid sit adlucet, non intelligo.